

KRIŽIŠČE PRI SP. ŠKOFIJAH

EŠD 15565	Spodnje Škofije – Arheološko najdišče Križišče
Cestni odsek	SK 20 KLANEC-ANKARAN
Temeljna topografska karta TTN	Koper 29
Kataster	k.o. Škofije parc. št. 701/1, 702/11, 18, 19, 1727/1
Vrsta najdišča:	via publica Pola- Tergeste z grobiščem
Čas:	rimski doba
Način in čas odkritja, odkritelj:	odkrito med nadzorom
Vrsta in čas raziskav:	izkopavanje 2002-2003
Vodja izkopavanj:	Alfred Trenz, Matjaž Novšak
Obseg raziskanega prostora:	6000 m ²
Arhiv najdišča hrani:	ZVKDS, Območna enota Piran; Arhej, d.o.o.

Ob vznožju pobočja hriba Bečajevec med Dekani in Srminom, na katerem je bila odkrita rimska vila Školarice, smo raziskali del grobišča, javno cesto s cestnima priključkoma v smeri proti vili in proti Srminu ter večjo peč za žganje apna.

Velika via publica, odkrita ob vznožju pobočja, je tekla v smeri sever – jug in jo glede na znana zgodovinska dejstva lahko povezujemo z via Flavia (Tergeste – Pola), ki je v neposredni bližini prečila reko Rižano (antični Formio). Reka je skozi stoletja, posebno v svojem spodnjem toku, redno poplavljala in odlagala preperle flišne sedimente. Z odloženimi sedimenti je oblikovala obsežno zamočvirjeno ravnico, ki jo je prečkala cesta. Potek ceste sledimo v smeri S-J v dolžini 300 m. V osrednjem delu raziskanega terena leži na vzhodni strani areal grobišča v dolžini 170 m, in v tem predelu je cestni tlak večkratno preplasten s prodom in povezan s tlakovanim grobiščnim prostorom. Na severnem vogalu grobišča se na cesto priključita povezavi proti vili in v smeri Srmina. Križišče teh cest je v sklenjenem obsegu 400 m² večplastno nasuto. Glavna cesta se je očitno uporabljala še v porimskem času, oba priključka, na katerih smo izkopali tri skeletne grobove, pa nedvomno ne več. Dva pokopa sta bila na cesti proti vili, enega pa na cesti za Srmin. Grobovi so bili brez pridakov in usmerjeni v osi V-Z s pogledom proti vzhodu.

Ob vzhodnem robu ceste je bilo odkrito in deloma raziskano urbanizirano antično grobišče s tlakovanimi grobnimi parcelami, z vzhodne strani zamejeno s približno 2 m visokim, kvalitetno grajenim zidom iz obdelanega peščenjaka. Raziskave so zajele tri grobne parcele, na neizkopanem terenu lahko predvidimo vsaj še nadaljnje tri.

Skrajno severna parcela izstopa, saj je bila v nasprotju z ostalimi obzidana v kvadrat (s stranico 16 m). Severno polovico parcele so delno uničila gradbena dela tik pred začetkom izkopavanj. Tlorisna razporeditev ne kaže težnje po sistematični prostorski ureditvi. Grobovi v njej se tako po arhitekturi, načinu pokopa in pridatkih med seboj razlikujejo. Zastopane so grobne komore grajene z bloki peščenjaka ali z opeko, ali pa z neobdelanimi kamni obloženi grobovi. Pokriti so bili s kamnitimi ploščami oziroma v enem primeru z opeko. Večina grobov je žganih, prevladuje pokop tipa bustum, torej s sežiganjem pokojnika neposredno nad izkopano jamo. Sodeč po kvaliteti pridatkov je tu pokopanih nekaj pokojnikov, ki so po socialnem položaju presegali povprečje preostalega grobišča. Lega grobne parcele neposredno na križišču odcepa ceste proti vili nakazuje možnost, da bi bila lahko vsaj v zgodnejši fazi (1. stoletju) v posesti lastnikov vile, katerih identitete sicer še ne poznamo, saj so bili vsi nagrobniki oz. posvetilni kamni odneseni ali uničeni. Razbitine ene ali večih marmornih spolij smo našli neposredno za zahodnim parcelnim zidom vložene v cestni tlak.

Drugi dve raziskani grobni parceli v smeri proti jugu sta identičnih dimenzij. Grobovi so postavljeni v vrstah. Pretežno gre za preproste vkopane jame z razsutimi ostanki pokojnika in pridatki. Izjema so trije skeletni grobovi v dobro grajenih skrinjah iz kamnitih plošč. Parceli sta medsebojno ločeni s potjo, tlakovano s prodrom, prav tako pa so tudi znotraj parcele med nekaterimi grobovi tlakovali poti.

Skupaj smo izkopali 16 skeletnih in 27 žganih pokopov odraslih pokojnikov ter 6 grobov novorojenčkov. Parcele, ki se nadaljujejo proti jugu, smo ohranili neraziskane. Med potekom izkopavanj je namreč investitor, na osnovi kulturnovarstvenega vrednotenja najdišča z odlično ohranjenim zapisom urbanizacije posmrtnega prostora skozi celotno imperialno obdobje (1. do 5. stoletje) spremenil projekt ter se s tem izognil gradnji objektov na tem mestu.

Literatura in viri:

Djurić, Bojan; Tica, Gojko. Arheološki pregled potencialnega arheološkega najdišča Križišče, Ljubljana 2001.

Plestenjak, Ana, Stokin, Marko; Trenz, Alfred. Poročilo o testnih arheoloških izkopih na lokaciji Križišče na trasi AC Klanec-Ankaran, Piran 2002.

Trenz, Alfred; Novšak Matjaž. Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Križišče na trasi AC Klanec-Ankaran, Piran 2002.

Rimska oljenka z gledališko masko